

היום נלמד בעזרת ה':

הוריות דף ו

(בעמוד הקודם)

תניא. רבי שמעון אומר וכו': נאמר בקרבנות המילואים של הלויים "וְלָקְחוּ פֶּרֶךְ בֶּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן, וּפֶרֶךְ שְׁנֵי בָן בֶּקָר תִּקַּח לְחֻטָּאת". מדוע כתוב שהפר הוא 'שני'? הרי אנו כבר יודעים שיש שני פרים מהפסוק "וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפְּרִים, וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד חֻטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה לֵה'".

התשובה, כי הייתי יכול לחשוב שהלויים יאכלו את החטאת. ועל כך מלמד הפסוק "ופר שני" שהפר הוא 'שני לעולה' כלומר דומה לעולה, כמו שעולה לא נאכלת גם החטאת הזו אינה נאכלת.

כיוצא בו אמר רבי יוסי: נאמר בספר עזרא, שהבאים מגלת בכל לירושלים הקריבו קרבנות, 12 עולות, 12 חטאות (ועוד קרבנות רבים כדלהלן). "הַבָּאִים מֵהַשְּׁבִי בְנֵי הַגּוֹלָה, הַקְּרִיבוּ עֹלוֹת לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל פְּרִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, אֵילִים תִּשְׁעִים וְשִׁשָּׁה כִּכְשֵׁים שְׁבָעִים וְשָׁבְעָה, צְפִירֵי חֻטָּאת שְׁנַיִם עֶשֶׂר. הַכֹּל עֹלָה לֵה'". לא מובן סוף הפסוק, איך יתכן שהקריבו הכל עולה, הרי היו שם גם חטאות? אלא הפסוק בא ללמד שהכל הזקרב כמו עולה, דהיינו שלא אכלו את החטאות. והטעם לכך, כדלהלן.

דתניא רבי יהודה אומר על עבודת כוכבים הביאום. ואמר רב יהודה אמר שמואל **על עבודת כוכבים שעשו בימי צדקיהו:** הקריבו את הקרבנות הללו על חטא ע"ז שחטאו דור החורבן לפני הגלות. וחטאת הבאה על ע"ז היא 'חטאת פנימית' שאינה נאכלת.

עד כאן הברייתא. הגמרא סוברת כרגע שבני דור החורבן עבדו ע"ז בשוגג על פי הוראת ב"ד בטעות. בברייתא מבואר שהציבור השבים הקריב את הקרבנות על

חטא הע"ז שלהם. ולכן הגמרא מבררת (על פי שלושת התנאים במשנתנו) מדוע הביאו הציבור 12 חטאות?

בשלמא לרבי יהודה. משכחת לה להני שנים עשר חטאות, כגון דחטאו שנים עשר שבטים, דמייתו שנים עשר שעירים. אי נמי דחטאו שבעה שבטים ושאר אִינך בגרירה: - ושאר השבטים נגררו אחריהם.

ולרבי שמעון נמי. משכחת לה כגון דחטאו אחד עשר שבטים, דמייתו אחד עשר שעירים ואיך דב"ז: - והשעיר ה-12 מביאים ב"ד.

אלא לרבי מאיר דאמר בית דין מביאין ולא צבור, שנים עשר היכי משכחת ליה? תירוץ: כגון דחטאו והדר חטאו, והדר חטאו, עד תריסר זימני: הם חטאו וחזרו ודחטאו 12 פעמים.

קושיא: והא מייתי להו הנהו דחטאו: הרי כבר עברו 70 שנה מאז שהם חטאו, ואם כן זו 'חטאת שמתו בעליה' ואי אפשר להקריבה! וזה קשה לכו"ע גם לרבי יהודה ור"ש. **תירוץ: אמר רב פפא:** כל הדין שחטאת שמתו בעליה הולכת למיתה, זה רק בחטאת של יחיד ולא בחטאת של ציבור.

מנא ליה לרב פפא הא? הגמרא מבררת מה המקור של רב פפא.

אילימא מדכתיב "תחת אבותיך יהיו בניך", אי הכי אפילו ביחיד נמי: אם לומדים מהפסוק שהבנים עומדים במקומם של האבות, אם כן גם בחטאת של יחיד היה צריך להיות כן, שהבן של החוטא יוכל להקריב אותה עבור אביו!

אלא דוקיא דרב פפא משעיר דראש חדש. דאמר רחמנא מייתי מתרומת הלשכה, והא מייתי להו מישראל והנך דפיישי היכי מייתו? אלא שמע מינה חטאת שמתו בעליה בצבור קרבה: הוא למד זאת משעיר של ראש חודש שקונים אותו מתרומת הלשכה שתרמו לה כל ישראל. למרות שכבר מתו חלק מהתורמים עד שהקריבו את קרבן ר"ח, ואם כן איך הנשארים בחיים יכולים להביא את הקרבן? אלא בהכרח שבחטאת של ציבור הדין שונה.

דחייה: מי דמי? שעיר ר"ח דלמא לא מייתו מצבור, אבל הכא ודאי מייתו! בשעיר ר"ח יתכן שאף אחד באמת לא מת עד שהקריבו את השעיר ר"ח (כלומר בודאי

כמה אנשים מתו, אבל יתכן שהכסף שלקחו מהלשכה לקנות את הקרבן היה מהאנשים שלא מתו. ומכיון שיש לנו ספק, יש לנו 'חזקת חיים' שהתורמים של הכסף הזה לא מתו. (תוס' הרא"ש). אבל כאן בודאי שהם מתו.

אלא טעמא דרב פפא מהכא. דכתיב "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'" ראוייה **כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, מדכתיב "אשר פדית":** פסוק זה נאמר בעגלה ערופה. ולומדים מכאן שכפרת העגלה מכפרת גם על אדם שמת באחד מהדורות עד יציאת מצריים ולא עשו לו עגלה ערופה (תוס' הרא"ש). ומשם לומדים גם לחטאת הבאה בציבור שיכולה לכפר על אנשים שכבר מתו.

דחיייה: מי דמי? התם כולהו איתינון, מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים. **אלא הכא מי הוה חיים?** בעגלה ערופה כל הצריכים כפרה עכשיו נמצאים בחיים, ואז מתוך שהיא מכפרת עליהם היא גם מכפרת על מי שמת בדורות קודמים. אבל בחטאת שהקריבו עולי בבל אף אחד מהחוטאים לא היה בחיים!

אין הכי נמי וכו': גם בעולי בבל היו חלק מהאנשים שחטאו בחיים. כמו שכתוב בעזרא על בניין בית המקדש השני, שהצעירים שמחו אבל הזקנים שראו את הבית הראשון בכו. **"וְרַבִּים מִהַפְּהָנִים וְהַלְוִיִּם וְרֹאשֵׁי הָאֲבוֹת הַזְּקֵנִים, אֲשֶׁר רָאוּ אֶת הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן בְּיָסְדוֹ זֶה הַבַּיִת בְּעֵינֵיהֶם בְּכִים בְּקוֹל גְּדוֹל, וְרַבִּים בְּתְרוּעָה בְּשִׂמְחָה לְהָרִים קוֹל"**.

קושיא: ודלמא מועטין הוו ולא רבים הוו: אולי היו אנשים רבים כאלה, אבל מתוך כל הציבור הם היו המיעוט. ואם כן זו 'חטאת שמתו רוב בעליה' שלא מקריבים אותה. **תירוץ: הכתיב (ולא הכירו בקול) וכו':** כתוב שם **"וְאִין הָעַם מְכִרִים קוֹל תְּרוּעַת הַשְּׂמִחָה לְקוֹל בְּכִי הָעַם, כִּי הָעַם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה, וְהַקּוֹל נִשְׁמַע עַד לְמַרְחֹק"**. הקול של הבכי היה גדול יותר מהקול של שמחה, כי הרוב היו מכני בית ראשון.

קושיא: והא מזידין הוו: והרי דור החורבן חטאו בע"ז במזיד ולא היתה שם כלל הוראת ב"ד! ועל חטא במזיד לא מביאים כלל קרבן. וקשה על שמואל שאמר שהקרבנות הובאו על חטא ע"ז של דור החורבן.

תירוץ: הוראת שעה היתה. הכי נמי מסתברא וכו': זו היתה הוראה מיוחדת על פי הנביאים של אותו דור. וכך מסתבר לומר. כי מדוע הקריבו שם גם 96 אילים ו-77 כבשים? אלא זו היתה הוראת שעה מיוחדת.

*

תנו רבנן - מת אחד מן הצבור חייבין, אחד מבית דין פטורין: הורו ב"ד הוראה מוטעית ועשו רוב הציבור על פיהם. אם מת אחד מהאנשים בציבור שחטאו, עדיין חייבים להביא פר העלם דבר. אבל את מת אחד מהדיינים שהורו את ההוראה, פטורים מלהביא פר העלם דבר.

שאלה: מאן תנא? תשובה: אמר רב חסדא אמר רבי זירא אמר רב ירמיה אמר רב - רבי מאיר היא, דאמר ב"ד מביאים ולא צבור. הלכך מת אחד מן הצבור חייבין דהא קאים כוליה בית דין, מת אחד מבית דין פטורין דהויא לה חטאת שמת אחד מן השותפין ומשום הכי פטורין: התנא של הברייתא הזו הוא רבי מאיר הסובר שב"ד צריכים להביא את הפר העלם דבר. ולכן אם מת אחד מהציבור, עדיין חייבים להביא. אבל אם מת אחד מהב"ד פטורים מלהביא, כי כל הדיינים נחשבים 'כשותפים' בקרבן, ואם כן זו חטאת שמתו אחד מהשותפים שלה שלא מקריבים אותה. (אין הכוונה באמת לחטאת של שותפים, כי אין אפשרות להביא קרבן על שני אנשים. אלא הכוונה כאילו יש כאן כמה בעלים על הקרבן ואחד מהם מת).

מתקיף לה רב יוסף - ונוקמה כרבי שמעון דאמר בית דין עם הצבור. מת אחד מן הצבור חייבין דאין צבור מתים, מת אחד מבית דין פטורין כדאמרין דחטאת שותפין היא: מדוע אי אפשר להעמיד את הברייתא כרבי שמעון, הסובר שגם הציבור מביא פר העלם דבר וגם ב"ד מביאים פר העלם דבר. ולכן אם מת אחד מהציבור, עדיין הציבור חייבים להביא את הפר, כי כאמור אין דין מיתה בחטאת של ציבור. אבל אם מת אחד מהב"ד, הב"ד כבר פטורים מלהביא את הפר וכנ"ל.

אמר ליה אביי - שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר חטאת שותפין אינה מתה: הרי רבי שמעון סובר ש'חטאת השותפים' שמת אחד מבעליה אינה מתה, אלא כשרה להקרבה! ואם כן אי אפשר להעמיד את הברייתא כמותו. וזאת למדנו מהברייתא הבאה.

דתינא 'פר ושעיר של יום הכפורים וכו': פר ושעיר של יום הכיפורים שנאבדו, והפריש קרבנות אחרים תחתיהם והקריבום, ואחר כך נמצאו הראשונים. לדעת רבי יהודה ילכו למיתה. לדעת רבי אלעזר ורבי שמעון ירעו עד שיפול בהם מום, וימכרו אותם ויקנו בכסף עולות נדבה של ציבור. מכיון שהלכה למשה מסיני שאין חטאת ציבור שהתכפרו בעליה מתה.

אנו רואים שלדעת רבי שמעון, לחטאת של יום הכפורים (ה'שעיר') יש דין של 'חטאת ציבור' ולכן היא לא מתה. והרי החטאת הזו אינה חטאת ציבור ממש, אלא היא חטאת של כל הכהנים ואם כן היא 'חטאת השותפים'. דוקא שם אמר רבי שמעון שהחטאת תרעה עד שיפול בה מום ויפדו אותה, בגלל שכבר הפרישו חטאת אחרת במקומה והקריבו אותה, ואי אפשר להקריב את זו שנמצאה. אבל אם לא היו מקריבים אחרת במקומה, היו מקריבים את זו שנמצאה.

ואם כן גם לגבי פר העלם דבר שב"ד צריכים להביא, ומת אחד מהב"ד, לדעת רבי שמעון צריך להקריב את הפר כי הוא נחשב ל'חטאת השותפים'.

אמר ליה רב יוסף - כהנים קא אמרת? שאני כהנים דאיקרו קהל דכתיב "על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר": איך אתה מביא ראיה מכהנים? הכהנים נקראים 'קהל', כי הפסוק מיקיש אותם לקהל. ולכן החטאת שלהם נחשבת ל'חטאת צבור'. ואין לך ראיה משם לדעתו של רבי שמעון ב'חטאת השותפים'.

קושיא: **אלא מעתה נייתו פר בהוראה! וכי תימא הכי נמי, טפי להו שבטים:** אם כן שהכהנים נקראים 'קהל', אם הכהנים חטאו על פי הוראת ב"ד עליהם להביא פר העלם דבר. ואם תאמר שאכן כן, נמצא שכאשר כל ישראל חטאו יצטרכו שבט לוי להביא פר וגם הכהנים שבתוכם להביא עוד פר בפני עצמם, סך הכל 13 פרים מלבד הפר של ב"ד. וקשה, שהרי רבי שמעון אמר שכאשר כל ישראל חטאו מביאים רק 12 פרים מלבד הפר של ב"ד.

אלא אמר רב אחא ברבי יעקב: שבט לוי באמת לא נקרא 'קהל', כי כתוב "וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּבִיִּים מִפְּרֹךְ וְהִרְבִּיתֶךָ וְנִתְתִּיךָ לְקָהָל עַמִּים, וְנִתְתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם". דוקא שבט שיש לו 'אחוזת' כלומר ירושה בקרקע נקרא 'קהל', ולא שבט לוי שאין לו ירושה בארץ ישראל. אמנם לגבי הקרבן של יום כיפורים יש היקש מיוחד שהכהנים נקראים 'קהל'. ועל כל פנים שבט לוי לא מביא

כלל פר העלם דבר כי הוא לא נקרא 'קהל'. קושיא: **אם כן חסרי להו י"ב שבטים**: אם שבט לוי לא מביא כלל פר העלם דבר, נמצא שחסר לנו פר אחד מתוך ה-12 שאמר רבי שמעון כשכל ישראל חטאו.

תירוץ: **אמר אביי "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי"**: כך אמר יעקב ליוסף. ואם כן ליוסף יש שני שבטים, ולכן גם בלי שבט לוי יש לנו 12 פרים.

קושיא: **אמר רבא והא כתיב "על שם אחיהם יקראו בנחלתם" לנחלה הוקשו ולא לדבר אחר**: רק לענין 'נחלה' הם נקראים שני שבטים דהיינו שהם יקבלו שני חלקים בארץ, אבל לא לענין פר העלם דבר.

מסקנה - אם כן כדי שלא יהיה חסר לנו שבט אחד, בהכרח ששבט לוי כן הקריבו פר העלם דבר. ואם כן נדחו דבריו של רב אחא ששבט לוי לא נקרא 'קהל'. משום שאם שבט לוי כן נקרא 'קהל' ממילא הכהנים נחשבים ל'קהל' גם לגבי פר העלם דבר. שהרי הם הוקשו ל'קהל', ואין לנו סיבה לחלק את ההקש. (ורק אם שבט לוי לא היה נקרא קהל, היינו אומרים שבהכרח ההקש שהכהנים נקראים קהל נאמר רק לגבי שעיר של יום כיפור). ואם כן הם צריכים להביא פר נוסף. ואז נמצא שיש לנו 13 פרים שלא כדברי רבי שמעון. אלא בהכרח שהכהנים לא נחשבים 'קהל'.

ואם כן ממה שאמר רבי שמעון שהחטאת שלהם שנאבדה ונמצאה (ולא הוקרבה בינתיים חטאת אחרת) אינה הולכת למיתה אלא להקרבה, מוכח שחטאת השותפים שמתו אחד מבעליה, אינה הולכת למיתה אלא להקרבה. וזה שלא כדברי הברייתא. אלא בהכרח הברייתא אינה כרבי שמעון אלא כרבי מאיר.

קושיא: **ולא? והא חלוקין בדגלים**: הרי מנשה ואפרים חלוקים בדגלים שלהם, אם כן הם נחשבים שני שבטים לגמרי. תירוץ: **כנחלתן כך חנייתן. כדי לחלק כבוד לדגלים**: הסיבה שהיו להם שני דגלים כי הדגלים היו קשורים לנחלה, שהרי יעקב אמר ליוסף **"על שם אחיהם יקראו בנחלתם"**, וגם החנייה היתה מעין 'נחלה' משום שכל אחד קיבל את המקום שלו בחנייה, ולכן כל שבט חנה בנפרד וקיבל ירושה בנפרד. ועוד, שאם הם לא היו חלוקים לשני דגלים, לא היתה חלוקה שוה בדגלים כי בכל צד צריכים לחנות 3 שבטים. (ר"ח).

קושיא: והא חלוקים בנשיאים: לאפריים ומנשה היה לכל שבט נשיא בפני עצמו. ושני הנשיאים נחשבו לכאורה לשני שבטים נפרדים, שהרי כל אחד מהם הקריב קרבן בפני עצמו בחנוכת המזבח. תירוץ: **ההוא לחלוק כבוד לנשיאים. דתניא שלמה עשה ז' ימי חנוכה, ומה ראה משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה? כדי לחלוק כבוד לנשיאים:** כדי שיוכלו כל הנשיאים להקריב, ולא יפגע כבודו של אחד מהם. ולכן בגלל שלאפריים ומנשה היו נשיאים נפרדים, הם לא הקריבו קרבן אחד לשניהם כדי לא לפגוע בכבודם, אלא הקריבו שני קרבנות נפרדים.

מאי הוי עלה? האם נכונים דברי רבי יוסף שלדעת רבי שמעון חטאת השותפים מתה, או דברי אביי שלדעת רבי שמעון חטאת השותפים אינה מתה.

ת"ש דתניא רבי שמעון אומר חמש חטאות מתות: יש חמש סוגים של קרבן חטאת שהולכים למיתה. א. ולד חטאת - בהמה שהופרשה לקרבן חטאת וילדה ולד, הולד הולך למיתה. ב. ותמורת חטאת - המירו חטאת בבהמת חולין. הבהמה החדשה הולכת למיתה. ג. וחטאת שמתו בעליה. ד. וחטאת שנתכפרו בעליה - היא נאבדה והפרישו אחרת במקומה והקריבו אותה, ואחר כך מצאו את הראשונה. ה. וחטאת שעברה שנתה - עברה שנה מאז שהפרישו אותה.

ואי אתה יכול לומר: ממשיך רבי שמעון - אי אפשר לומר שדין 'ולד חטאת' שייך ב'חטאת בצבור', משום שאין צבור מפרישים נקבה אלא רק קרבן זכר. ואי אפשר לומר גם ש'תמורת חטאת' שייכת בחטאת צבור, כי אין דין 'תמורה' בקרבן צבור. וכן אי אפשר לומר שדין 'חטאת שמתו בעליה' שייכת בחטאת ציבור, כי אין צבור מתים.

אבל לגבי חטאת שנתכפרו בעליה, וחטאת שעברה שנתה, לא שמענו האם הם שייכים בחטאת צבור או לא. ואם כן אולי נאמר שהם ימותו? התשובה היא 'למוד סתום מן המפורש'. דהיינו בגלל שמצאנו בולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה, שהם שייכים רק בחטאת ביחיד. אם כן גם חטאת שנתכפרו בעליה וחטאת שעברה שנתה שייכים רק בחטאת יחיד.

קושיא: וכי דנין אפשר משאי אפשר? איך אפשר ללמוד את שתי החטאות הללו שיש להם אפשרות להיות בחטאת ציבור, משלושת החטאות שאין להם אפשרות? תירוץ: **ר"ש בחד מקום גמיר:** רבי שמעון קיבל מרביתו שכל חמשת החטאות

נאמרו או בחטאת יחיד או בחטאת ציבור. והוא הוכיח מכך ששלושת החטאות מתוך החמשה אינן יכולות להיות בקרבן ציבור, שאם כן כל החמשה שייכות רק בקרבן יחיד.

לעניננו, חטאת השותפים אינה שייכת בשני דינים מתוך החמשה. א. 'ולד חטאת'. בגלל ששותפים מביאים רק פר העלם דבר או שעירי ע"ז שהם קרבנות זכרים. ב. תמורת חטאת, כי הדין הוא שאין תמורה בקרבן של שותפים. ומכיון שהיא לא שייכת בשני דינים היא כבר לא שייכת בכל החמשה דינים (כי כאמור ההלכה למשה מסיני היתה שכל החמשה שייכים באותו הדבר). נמצא שגם הדין שמתו בעליה אינו שייך בה, והיא לא הולכת למיתה. וזה כדברי אב"י שאם מת אחד מהב"ד היא לא מתה.

הדרן עלך הורו בית דין 👍